

Problemy edukacyjne i społeczne dziecka z Zespołem Aspergera

Spis treści

Wstęp

Czym jest Zespół Aspergera?

Na jakie problemy dziecko z Zespołem Aspergera napotyka w szkole?

Jak wspomóc dziecko z Zespołem Aspergera w procesie edukacji?

Jak pomóc dziecku z Zespołem Aspergera funkcjonować w środowisku?

Podsumowanie

Bibliografia

WSTĘP

Zespół Aspergera jest coraz częściej diagnozowanym zaburzeniem u dzieci. Pomimo wielu badań prowadzonych pod okiem specjalistów, wciąż nie znamy jego przyczyny. Mówi się o czynnikach genetycznych, późnym wieku ojca, czy też uszkodzeniu centralnego układu nerwowego dziecka. Powstają również spekulacje, że zaburzenie może być następstwem szczepionki przeciwko odrze, śwince i różyczce, jak również szkodliwym działaniem pestycydów. Brak jest jednak jakichkolwiek dowodów na wyżej postawione tezy. Najczęściej słyszy się również, że jest to składowa wyżej wymienionych czynników. Biorąc udział w szeregu konferencji poświęconych przyczynom autyzmu, nie uzyskałam nigdzie jednoznacznej odpowiedzi.

Ponieważ dysfunkcja dotyczy głównie społecznego obszaru dziecka, mamy przed sobą poważne zadanie. Postaram się przybliżyć pojęcie zaburzenia, opisać charakterystyczne objawy oraz przedstawić rozwiązania mające na celu pomóc w procesie edukacji, jak również w lepszym funkcjonowaniu w środowisku dziecka z Zespołem Aspergera.

Aby pomóc dziecku, musimy zapoznać się ze specyfiką zaburzenia i konsekwentnie realizować zadania, dzięki którym upora się ono z trudnościami i będzie mu łatwiej sprostać codziennym zadaniom.

Czym jest Zespół Aspergera?

Zespół Aspergera jest zaburzeniem obejmującym przede wszystkim upośledzenie umiejętności społecznych, trudności w akceptowaniu zmian, ograniczoną elastyczność myślenia przy braku upośledzenia umysłowego oraz szczególnie pochłaniające, obsesyjne zainteresowania, natomiast rozwój mowy oraz rozwój poznawczy przebiega zazwyczaj prawidłowo. Głównymi kryteriami różnicującymi zespół Aspergera od autyzmu głębokiego są brak opóźnienia rozwoju mowy i innych istotnych jej zaburzeń uniemożliwiających logiczną komunikację, prawidłowy rozwój poznawczy.

Zespół Aspergera został zdefiniowany jako jednostka chorobowa stosunkowo niedawno, mniej więcej w połowie lat 80. Dzieci o obrazie klinicznym odpowiadającym tej definicji zostały dokładnie opisane w latach czterdziestych przez wiedeńskiego pediatrę Hansa Aspergera.

Mianem Zespołu Aspergera określa się najłagodniejsze przypadki autyzmu, dotyczące przede wszystkim zaburzeń funkcjonalnych. Podobnie jak wszystkie inne przypadki autyzmu, jest to zaburzenie rozwoju o podłożu neurologicznym, o którego przyczynach pisałam wyżej.

Dzieci te cechują zachowania powtarzające się lub uporczywe i bardzo ograniczony zakres zainteresowań. Dysfunkcje występują w różnym stopniu, od łagodnego do bardzo zaawansowanego. Choć umiejscowienie występujących w danej dziedzinie zaburzeń na osi autyzmu wg stopnia ich nasilenia jest pomocne w zrozumieniu klinicznych podobieństw badanych przypadków, to jednak nie wynika z tego, że Zespół Aspergera jest po prostu łagodniejszą formą autyzmu, ani to, że Zespół Aspergera i autyzm łączy coś więcej niż szeroko rozumiane podobieństwo kliniczne.

Dzieci z Zespołem Aspergera charakteryzują się na ogół lepszymi zdolnościami poznawczymi, z normalnym lub większym od przeciętnego ilorazem inteligencji, które opanowały wykorzystanie języka na poziomie wyższym niż ma to miejsce w wypadku ludzi o innych zaburzeniach znajdujących się na tej osi.

W rzeczywistości obecność normalnie rozwiniętych podstawowych funkcji języka jest jednym z kryteriów diagnostycznych dzieci z Zespołem Aspergera, chociaż na ogół pragmatyczne - społeczne funkcje języka sprawiają im duże trudności. Lepsze zdolności poznawcze i lepsze opanowanie funkcji języka odróżniają je od innych form autyzmu i dają lepsze prognozy.

Ponieważ w obrębie samego Zespołu Aspergera występuje różne nasilenie symptomów, zdarza się (niestety bardzo często), że dzieci, u których różne funkcje upośledzone są w stopniu łagodnym, nie otrzymują żadnej diagnozy i są po prostu określane jako 'dziwne' lub 'odmienne' lub są źle diagnozowane – na przykład jako dzieci w zespole deficytów uwagi, lub po prostu stwierdza się u nich dysharmonię rozwojową i na tym etapie proces diagnostyczny się kończy.

Charakterystyka dzieci z Zespołem Aspergera

1. Jakościowe upośledzenie interakcji społecznych z towarzyszącym mu dużym egocentryzmem

- upośledzenie różnego rodzaju czynności pozawerbalnych, regulujących interakcje społeczne,
- niezdolność do nawiązywania odpowiednich do wieku kontaktów z rówieśnikami (dzieci czują się bezpieczniej w obecności osób dorosłych lub dużo młodszych od siebie kolegów),
- słaba znajomość kodów społecznych, co za tym idzie – nieadekwatne reakcje społeczne i emocjonalne,
- brak spontanicznego szukania okazji do dzielenia się z innymi ludźmi swoimi doświadczeniami.

2. Ograniczone, powtarzające się i stereotypowe wzorce zachowania

- zaabsorbowanie jednym lub kilkoma stereotypowymi i ograniczonymi wzorcami zainteresowań,
- niezmiennie trzymanie się określonych, нефункциональных zachowań rutynowych, czy rytuałów (machanie rękoma),
- stereotypowe lub powtarzające się manieryzmy w zachowaniu lub zainteresowanie elementami przedmiotów,
- mała odporność na zmiany, nadwrażliwość na wysokie dźwięki,
- fiksacje

3. Ograniczone zainteresowania i aktywności:

- bardziej zapamiętanie niż rozumienie,
- przywiązanie do powtórzeń.

4. Cechy dotyczące języka i mowy :

- możliwe, choć nie zawsze opóźnienie wczesnego rozwoju mowy,
- na pozór perfekcyjne opanowanie funkcji ekspresyjnych języka,
- dziwna prozodia, szczególne cechy głosu,
- upośledzenie rozumienia, obejmujące złą interpretację znaczeń dosłownych i ukrytych, problem z myśleniem abstrakcyjnym

5. Problemy z komunikacją pozawerbalną, obejmujące:

- ograniczony zakres gestów,
- niezdarne język ciała (niezborna ruchów),
- ograniczony zakres lub niewłaściwe stosowanie mimiki,
- szczególne „sztywne” spojrzenie,
- trudności w utrzymaniu bliskiego kontaktu fizycznego, kontaktu wzrokowego (choć nie zawsze)

Nie wszystkie powyższe cechy muszą występować jednocześnie u dziecka. Każde dziecko jest inne, pamiętajmy o tym.

Najbardziej oczywistą cechą Zespołu Aspergera jest wykazywanie przez dzieci nim dotknięte pewnych szczególnych zainteresowań. Najczęściej skupia się ono na określonych problemach intelektualnych. Często wykazują obsesyjne zainteresowania np. matematyką, pewnymi aspektami nauki lub czytaniem. Zdziwiająco wcześnie objawiają zainteresowanie historią czy geografią, pragnąc zdobyć na ciekawiający je temat jak najwięcej informacji. Zapamiętują wiele nieistotnych szczegółów, np. numery tablic rejestracyjnych, daty urodzenia lub śmierci innych osób.

Zatem zdolność zapamiętywania jest na ogół bardzo dobrze rozwinięta, natomiast takie aspekty języka mówionego jak napięcie głosu, jego intonacja, modulacja i tempo często odbiegają od normy. Czasami język wydaje się zbyt pedantyczny, pozbawiony idiomów i wyrażen potocznych, a wypowiedzi interpretowane są zbyt dosłownie. Problemy narastają wraz z pojawieniem się pojęć abstrakcyjnych, szczególnie w późniejszym wieku, w szkole średniej. Pragmatyczne i konwersacyjne funkcje języka są słabo rozwinięte, gdyż dzieci z Zespołem Aspergera mają trudności w prowadzeniu rozmowy opartej na wymianie poglądów i przejawiają tendencję do powracania do tych samych tematów, które je interesują. Większość dzieci

z Zespołem Aspergera ma kłopoty ze rozumieniem żartów i często się śmieje w nie odpowiednich momentach. Wykazują one natomiast fascynację zabawami językowymi i zabawami słownymi. Powszechne przekonanie, że dzieci te nie mają poczucia humoru, jest czasem nieuzasadnione. Dzieci z Zespołem Aspergera często dużo mówią. Czasem odbiegają od tematu, co wprowadza nieporozumienia w grupie rozmówców, przez co są uważane za dziwaków, co z kolei powoduje wyalienowanie ich z grupy.

Na jakie problemy dziecko z Zespołem Aspergera napotyka w szkole?

Dla dzieci ze zdiagnozowanym zespołem Aspergera zaistnienie i przebywanie w środowisku społecznym to ogromne wyzwanie. Zwykle widziane jako ekscentryczne i dziwne przez kolegów z klasy, ich nieudolne zdolności społeczne czynią te dzieci kozłami ofiarnymi.

Niezdarność i obsesyjne zainteresowanie niejasnymi, mało znanymi tematami przyczyniają się do postrzegania ich jako dziwnych. Dzieci z Zespołem Aspergera nie posiadają umiejętności rozumienia istoty związków międzyludzkich i reguł rządzących konwenansami społecznymi.

Brak elastyczności i niemożność radzenia sobie ze zmianami powoduje, że łatwo się stresują i są emocjonalnie wrażliwe.

Bardzo dużym problemem dziecka z zespołem Aspergera w szkole jest zatem adaptacja w nowym środowisku. Jeśli już się „oswoi” z grupą, trudno mu podtrzymać relacje na właściwym poziomie.

Dzieci z Zespołem Aspergera są często łatwowierne, trudno im ocenić realne zagrożenie, czasem dają się wciągnąć w niekorzystne dla nich sytuacje. Łatwo można je wmanipulować w niemiłe zdarzenia. Nie są zawsze w stanie przewidzieć konsekwencji i w rezultacie narażone są na ośmieszenie na forum klasy.

Dlatego rola nauczyciela jest tu ogromnie ważna. Nie może on bagatelizować najmniejszych objawów agresji wobec dziecka z Zespołem Aspergera. Jego reakcja na wszelkie tego typu zachowania ze strony rówieśników powinna być natychmiastowa i czytelna dla innych dzieci. Ponieważ dziecko z zaburzeniem jest wrażliwe na bodźce, szczególnie przeżywa negatywne emocje, rozpamiętuje i przeżywa bardzo głęboko każdą porażkę. Wtedy łatwo się zniechęca, co powoduje obniżenie nastroju, a co za tym często idzie, wycofanie ze środowiska.

Zatem nauczyciel powinien być świadomy i czujny na wszelkiego typu reakcje w kierunku dziecka z Zespołem Aspergera ze strony rówieśników. Umiejętność reagowania w takich sytuacjach zależy niewątpliwie od poziomu znajomości problemu, jak i samego dziecka.

Dlatego też my, pedagodzy musimy zrobić wszystko, dołożyć wszelkich starań popartych fachową wiedzą, aby stworzyć przyjazną, miłą atmosferę, budować poczucie bezpieczeństwa dzieci, szczególnie tych, które najbardziej tego potrzebują, bo same nie są w stanie, nie potrafią takiego stworzyć.

Jak wspomóc dziecko z Zespołem Aspergera w procesie edukacji?

Dzieci z Zespołem Aspergera mają problemy z zaakceptowaniem nawet najmniejszych zmian, są bardzo wrażliwe na stresory środowiskowe. Są niespokojne i zamartwiają się obsesyjnie jeśli nie wiedzą, czego oczekiwać. Stres, zmęczenie i przeciążenie sensoryczne łatwo wytrącają je z równowagi.

Najbardziej istotną sprawą jest zapewnienie dziecku przewidywalności

i bezpiecznego otoczenia. Zmiany powinniśmy ograniczyć, jednak nie niwelować zupełnie (można powoli modyfikować, należy zawsze mieć na uwadze stan emocjonalny dziecka i jego możliwości adaptacyjne).

Powinniśmy zaoferować codzienny, stały rozkład zajęć, jasne i czytelne reguły. Dziecko musi rozumieć codzienną rutynę i wiedzieć, czego ma oczekiwać, bez zbędnych niespodzianek.

Jeśli szykują się jakieś zmiany, powinniśmy dziecko na nie przygotować. Spróbujmy złagodzić strach przed nieznanym. Róbmy wszystko, aby uniknąć obsesyjnego zamartwiania się, np. gdy dziecko z Zespołem Aspergera musi zmienić szkołę, powinno poznać nowego nauczyciela, zwiedzić nową szkołę i poznać swój nowy plan zajęć zanim zacznie brać w nich udział. Musi poczuć się bezpiecznie na nowym terytorium, aby móc spokojniej zaakceptować zmianę. Nauczyciel przyjmujący dziecko może dowiedzieć się, jakie są jego zainteresowania i zaopatrzyć się we właściwe książki czy konspekty zajęć w pierwszym dniu obecności dziecka w szkole budując poczucie bezpieczeństwa.

Dzieci z Zespołem Aspergera mają ekscentryczne zainteresowania lub dziwne, głębokie fiksacje (czasem obsesyjne zbieranie niezwykłych rzeczy). Mają tendencję do nieprzerwanego mówienia na temat swoich zainteresowań, zadawania powtarzających się pytań, mają problemy z porzucaniem tematów, kierują się własnymi upodobaniami pomimo zewnętrznych potrzeb. Czasem odmawiają uczenia się czegokolwiek spoza pola swych zainteresowań. Ograniczmy to zachowanie wyznaczając ramy czasowe w ciągu dnia, kiedy dziecko może o tym mówić, natomiast na bazie zainteresowań możemy zbudować relację. Wykorzystajmy to szczególnie na początku procesu edukacji.

Stosowanie selektywnie pozytywnego wzmocnienia aby ukształtować żądane zachowanie jest podstawową strategią pomocy dzieciom z Zespołem Aspergera. Dzieci reagują na komplementy. Bardzo ważne jest chwalić za proste, oczekiwane

społeczne zachowania, które w przypadku innych dzieci są uważane za oczywiste. Musimy zadbać o to, aby czuły się potrzebne i docenione w grupie.

W przypadku bardziej zaburzonych dzieci, może być konieczne początkowe zindywidualizowanie wszystkich zadań wokół kręgu ich zainteresowań (np. jeśli zainteresowania to dinozaury, można zaproponować ćwiczenia gramatyczne, matematyczne problemy, czytanki i ćwiczenia ortograficzne nawiązujące do dinozaurów, stopniowo wprowadzając nowe tematy do zadań).

Uczniom można powierzyć zadania bezpośrednio łączące przedmiot ich zainteresowań z przerabianym tematem. Na przykład, w czasie zajęć na temat konkretnego kraju, dziecko, które obsesyjnie interesuje się pociągami może być poproszone o przygotowanie różnych sposobów poruszania się używanych przez ludzi w tym kraju.

Możemy wykorzystać obsesję dziecka jako sposób na poszerzenie wachlarza jego zainteresowań. Na przykład podczas zajęć na temat pojazdów, dziecko zafiksowane na pociągach, może być poproszone o wyszukanie pojazdów, które poruszają się drogą lądową, powietrzną i wodną. W ten sposób wzbogaca swoją wiedzę na temat każdego typu transportu.

Dzieci z Zespołem Aspergera są rozpraszone przez zewnętrzne bodźce, czasem niezorganizowane, mają trudności z podtrzymaniem skupienia uwagi na tym, co dzieje się w klasie, mają tendencje do wycofywania się w złożone wewnętrzne światy i trudności w uczeniu się w grupie.

Dzieci z poważnymi problemami z koncentracją czerpią korzyści z limitowanych czasowo sesji roboczych. To powoduje lepszą organizację w czasie zajęć. Praca, która nie została ukończona w klasie w limitowanym czasie musi być uzupełniona podczas wolnego czasu dziecka (np. podczas przerwy lub w czasie przeznaczonym na realizowanie specjalnych zainteresowań). Dzieci z Zespołem Aspergera potrzebują stanowczych oczekiwań i zorganizowanego programu, który uczy ich stosowania się do zasad, co z kolei prowadzi do pozytywnego wzmocnienia. Ten rodzaj programu motywuje dziecko do bycia bardziej produktywnym, gdyż poprawiając poczucie własnej wartości i obniżając poziom stresu sprawia, że dziecko widzi siebie jako osobę kompetentną, ważną.

W przypadku większości uczniów z Zespołem Aspergera słaba koncentracja, powolne tempo pracy i poważna dezorganizacja sprawiają, że może być potrzebne zmniejszenie ilości pracy domowej czy klasowej lub zapewnienie czasu w pokoju dodatkowym, gdzie nauczyciel zapewni dodatkową organizację potrzebną dziecku do dokończenia pracy.

Dziecko należy sadzać w pierwszych ławkach i kierować do niego pytania naprowadzające, dodatkowe, które pomogą mu uczestniczyć w lekcji.

Istotnym jest również opracowanie z dzieckiem niewerbalnych sygnałów (np. łagodne poklepanie po ramieniu) do użycia w przypadku, kiedy nie uczestniczy w lekcji, spada jego poziom koncentracji.

Jeżeli stosowany jest system pomocy koleżeńskiej, można posadzić kolegę dziecka obok niego tak, aby mógł przypominać dziecku z Zespołem Aspergera o powrocie do zadania lub słuchania lekcji.

Nauczyciel powinien aktywnie zachęcać dziecko do opuszczenia jego wewnętrznych myśli, fantazji i ponownego skupienia się na realnym świecie. Jest to ciągła bitwa, jako że komfort wewnętrznego świata jest bardziej atrakcyjny niż cokolwiek w realnym życiu. Dla małych dzieci, nawet swobodne zabawy powinny być ściśle zorganizowane, ponieważ mogą one pozostać osamotnione – przyzwyczajone do zabaw w wyobraźni, tracą kontakt z rzeczywistością. Zachęcanie dziecka z Zespołem Aspergera do grania w gry planszowe z jedną lub dwiema innymi osobami pod ścisłym nadzorem nie tylko organizuje grę, ale też daje możliwość ćwiczenia umiejętności społecznych.

Dzieci z Zespołem Aspergera są na ogół mało zręczne, mają sztywny, niezdamny sposób chodzenia, nie odnoszą sukcesów w grach wymagających umiejętności ruchowych, choć to też nie jest regułą. Z wiekiem, zręczność i motoryka mogą ulec znacznej poprawie. Jednak, gdy takowe deficyty są obecne, nie należy popychać dziecka do uczestniczenia we wpółzawodnictwie w sporcie, jako że jego słaba koordynacja ruchowa może tylko wzbudzić frustrację i spowodować drwiny innych członków drużyny.

Dzieci ze spektrum autyzmu mają tendencje do bycia bardzo dosłownymi. Ich wyobrażenia są konkretne, a myślenie abstrakcyjne jest słabe. Ich pedantyczny styl mówienia i imponujące słownictwo daje fałszywe wrażenie, że rozumieją, o czym mówią, podczas kiedy tak naprawdę jest to zaledwie powtarzanie tego, co usłyszały lub przeczytały. Często mają znakomitą pamięć odtwórczą, ale jest to z natury mechaniczne. Można to porównać do video, które odtwarza ustawiony fragment. Ich umiejętności rozwiązywania problemów są słabe. Na niskim poziomie bywa również myślenie przyczynowo - skutkowe a więc i myślenie logiczne.

Należy niewątpliwie zapewnić wysoce zindywidualizowany program nauczania skonstruowany tak, aby zaoferować sukcesy. Dzieci z Zespołem Aspergera potrzebują ogromnej motywacji, aby nie podążać za własnymi impulsami. Uczenie się musi być nagradzane i nie może prowokować niepokoju.

Należy zawsze zadbać o dodatkowe wyjaśnienia i uprościć, naprowadzić, w przypadku pojęć abstrakcyjnych.

Posiadają one inteligencję na takim poziomie, aby rywalizować w regularnej edukacji, ale często nie posiadają zasobów emocjonalnych, aby poradzić sobie z wymaganiami stawianymi w klasie szkolnej. Łatwo podlegają stresowi z powodu

swojej nieelastyczności, braku spontaniczności. Ich poczucie wartości jest niskie, często są bardzo samokrytyczne i nie potrafią tolerować popełnianych przez siebie błędów.

Dzieci ze spektrum rzadko wydają się być zrelaksowane i szybko czują się przytłoczone, kiedy rzeczy nie są takie, jak dyktuje ich ściśle określona wizja. Współdziałanie z ludźmi i radzenie sobie ze zwykłymi wymaganiami codziennego życia wymagają od nich dużego wysiłku.

Emocje w głosie nauczyciela powinny być ograniczone do minimum. Należy mówić spokojnie, być przewidującym i rzeczowym w relacji z dzieckiem, jednocześnie jasno ukazując zrozumienie i cierpliwość.

Dzieci z Zespołem Aspergera powinny otrzymać pomoc w nauce tak szybko, jak tylko trudności w danym obszarze zostaną zauważone. Niezwykle łatwo popadają one w przygnębienie i reagują dużo poważniej na porażkę niż dzieci neurotypowe.

Jak pomóc dziecku z Zespołem Aspergera funkcjonować w środowisku ?

Dzieci z Zespołem Aspergera wykazują niezdolność do rozumienia złożonych reguł interakcji społecznych, czasem naiwne, skrajnie egocentryczne, mogą nie lubić kontaktu fizycznego, nie rozumieją dowcipów, ironii, metafor, używają monotonnego lub wyniosłego, nienaturalnego tonu głosu, niewłaściwie wykorzystują kontakt wzrokowy, brak im często taktu. Niewłaściwie interpretują wskazówki społeczne, nie są w stanie ocenić „dystansu społecznego”, wykazują niewielką zdolność inicjowania i podtrzymywania rozmowy. Mają dobrze rozwiniętą mowę, ale duże problemy z komunikacją – i to jest istotą zaburzenia.

W starszych grupach należy rozmawiać z klasą dziecka z Zespołem Aspergera – gdy nieudolność społeczna jest bardzo dotkliwa – opisując problemy społeczne dziecka jako rzeczywisty problem, który wszyscy musimy spróbować łagodzić. Należy chwalić kolegów, kiedy traktują dziecko z należytym szacunkiem i godnością. Może to zapobiec znęcaniu się nad kolegą i promować empatię oraz tolerancję pośród dzieci.

Należy podkreślać wyjątkowe zdolności dziecka z Zespołem Aspergera tworząc okazję do wspólnego uczenia się, w których specyfika dziecka będzie zauważana przez rówieśników jako zaleta, ułatwiając akceptację.

Istotną rzeczą jest fakt, iż większość dzieci z Zespołem Aspergera chce mieć przyjaciół, jednak nie wie, jak ich zdobyć. Inicjowanie kontaktów i podtrzymywanie ich im nie wychodzi. Powinny być one nauczone, jak reagować na wskazówki społeczne. Zatem to my musimy stwarzać okazje, aby im dostarczać zestawy odpowiedzi do zastosowania w różnych towarzyskich sytuacjach. Naszym zadaniem,

jako nauczycieli i rodziców również jest pokazywanie im zachowań w konkretnych sytuacjach. Należy modelować dwustronne relacje i dać im możliwość odgrywać role. Zdolność dokonywania sądów społecznych przez te dzieci poprawi się tylko, jeśli zostaną one nauczone reguł, które inni rozumieją intuicyjnie.

Chociaż dzieciom brak jest osobistego rozumienia emocji innych, mogą nauczyć się prawidłowego sposobu reagowania, gdy w niezamierzony sposób obrażają rozmówców, czy wykazują się brakiem taktu lub wrażliwości, konieczne jest wyjaśnienie im, dlaczego ich reakcja była niewłaściwa oraz koniecznie pokazać, jaka reakcja byłaby prawidłowa. Osoby z zespołem Aspergera muszą uczyć się umiejętności społecznych, gdyż często brak im wycucia społecznego oraz intuicji.

Dzieci ze spektrum, mimo, iż bardzo chcą mieć kolegów, zaistnieć w środowisku, często izolują się. Nauczyciel musi więc zachęcać do kontaktów z innymi, udzielać odpowiednich wskazówek. Należy wprowadzać dziecko do aktywnej socjalizacji i ograniczać czas spędzany na zajmowaniu się swoimi sprawami w samotności.

Istnieją różne metody i techniki, które mają na celu usprawnienie umiejętności społecznych dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Wybór odpowiedniej metody zależy od stopnia zaburzenia dziecka.

Poradnie proponują zajęcia uspołeczniające, które mają na celu usprawnienie przetwarzania informacji, poprawę funkcji komunikacyjnych.

W tym celu organizują cykl spotkań, polegających na poszerzeniu wiedzy o umiejętnościach społecznych poprawiając samoocenę uczestnika. Zajęcia takie to Trening Umiejętności Społecznych . Owa terapia obejmuje: kompetencje społeczne i komunikacyjne, emocje, umiejętności poznawcze, poczucie tożsamości i własnej wartości, a także poprawia samoocenę.

Program terapii przewiduje naukę podstawowych umiejętności:

- zawierania znajomości
- słuchania
- pytania
- odmawiania (zachowanie asertywne)
- inicjowania rozmowy
- dyskutowania
- reagowania na krytykę

- wyrażania krytyki

- radzenia sobie z uczuciami: rozróżniania uczuć, wyrażania gniewu, rozczarowania, mówienia komplementów.

Trening ten jest jednym z ważniejszych treningów życiowych dziecka czy osoby ze spektrum autyzmu, może nawet najważniejszym. Pozwala na prowadzenie w miarę „swobodnego” życia. Terapia trwająca w poradni powinna być wspierana i kontynuowana przez nauczycieli i rodziców, jest to warunek konieczny do utrzymania zadowalających efektów pracy specjalistów.

Trening umiejętności społecznych jest zatem metodą terapii umożliwiającą osobom z autyzmem zmniejszenie deficytów w zakresie kompetencji społecznych i pozwalającą na lepsze radzenie sobie w życiu.

Zajęcia grupowe muszą mieć określoną, stałą strukturę i jasne zasady, które ułatwiają uczestnikom nabywanie kompetencji społecznych. Podczas zajęć tą metodą dzieci otrzymują wiele informacji zwrotnych dotyczących swojego zachowania. Uczą się, w jaki sposób ich zachowanie wpływa na reakcje innych ludzi, uświadamiają sobie potrzebę rozwijania własnych kompetencji społecznych. Dostają również dużo wsparcia zarówno od innych dzieci, jak i terapeutów. Jest dla nich niezwykle ważne, ponieważ oprócz większej świadomości własnej osoby, otrzymują coś znacznie cenniejszego – zrozumienie, że nie są dziwakami, a co za tym idzie, większą motywację do dalszego działania i wyższą samoocenę.

Podsumowanie

Pracując z dziećmi i młodzieżą ze spektrum autyzmu jestem przekonana, iż warunkiem skutecznej terapii i odpowiedniego postępowania jest wczesna diagnoza. Niewątpliwie istotna jest tu współpraca z rodzicami, całym środowiskiem dziecka, dlatego bardzo ważna jest na początku edukacja rodziców. To oni znają dziecko od narodzin, przebywają z nim najwięcej, znają jego mocne i słabe strony. Niestety często po usłyszeniu diagnozy, odpychają od siebie problem, co w rezultacie utrudnia pracę specjalistom i, co najważniejsze, nie poprawia komfortu psychicznego dziecka, problem narasta.

Bardzo ważną rolę w socjalizacji dziecka z Zespołem Aspergera odgrywa nauczyciel, świadomy istoty zaburzenia. To on kieruje, we współpracy ze specjalistami, całym procesem edukacyjnym w szkole. Jego rola jest również istotna w budowaniu pozytywnych relacji w grupie społecznej. Powinien wykazać się ogromną wiedzą, umiejętnie inicjować kontakty dziecka z zaburzeniem z rówieśnikami, dbając o jak najlepsze samopoczucie ucznia z Zespołem Aspergera w szkole, co w rezultacie przyczyni się do podniesienia samooceny dziecka, jak również jego oceny w oczach kolegów.

Zatem, im wcześniej wdrożymy odpowiednią terapię, tym większa szansa na sukcesy w procesie edukacyjnym i lepsze funkcjonowanie dziecka z Zespołem Aspergera w grupie społecznej a co za tym idzie, w życiu dorosłym.

W swojej pracy zawodowej miałam okazję pracować z osobami ze spektrum autyzmu w różnym wieku, i wiem, jak ogromne znaczenie ma podjęcie odpowiednich działań jak najwcześniej, jaką ogromną pracę musimy włożyć my – nauczyciele specjaliści, ale przede wszystkim serce.

Bibliografia:

Attwood T. „Zespół Aspergera : wprowadzenie” przekł. Małgorzata Łamacz. - Poznań Zysk i S-ka Wydawnictwo, cop. 2006.

Attwood T. „Zespół Aspergera Kompletny przewodnik”, Harmonia Universalis, Gdańsk 2013

Baron-Cohen S., Bolton P.”Autyzm fakty”, KTA oddział w Krakowie, Kraków 1999

Blok B. „Uczę się rozumieć innych : emocje i gesty”- Gdańsk : Wydawnictwo Harmonia, 2013.

Budzińska A. , Wójcik M. „Zespół Aspergera - Gdańsk : Wydawnictwo Harmonia, 2010.

Cotugno A. J.„Terapia grupowa dla dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu : rozwijanie kompetencji i umiejętności społecznych” [tł. Joanna Jedlińska] . - Warszawa : Fraszka Edukacyjna, 2011.

Jagielska G. „Dziecko z autyzmem i zespołem Aspergera w szkole i przedszkolu” : informacje dla pedagogów i opiekunów / - Warszawa : Ośrodek Rozwoju Edukacji, 2010.

Olechowicz H. „Wokół autyzmu : fakty, skojarzenia, refleksje”. - Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2004.

Rynkiewicz A. „Zespół Aspergera : inny mózg, inny umysł” - Gdańsk : Wydawnictwo Harmonia, 2009.

Świąćicka J. „Uczeń z zespołem Aspergera Praktyczne wskazówki dla nauczyciela”, Impuls, Kraków 2014

Winter M. „Zespół Aspergera : co nauczyciel wiedzieć powinien”; [tł. Ewa Niezgoda]. - Dodruk do wyd. 1. - Warszawa : Fraszka Edukacyjna, 2011.

Małgorzata Więclaw-Łyżwa, Radom